

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2024. № 3.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.3.52>

УДК 339.543(477):339.924(4-6ЄС)

А. С. Шолом,

*к. е. н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин
імені Артура Голікова,*

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8471-5753>

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МИТНО- ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

A. Sholom,

*PhD in Economics, Associate Professor of the Arthur Golikov Department of
International Economic Relations, V.N. Karazin Kharkiv National University*

PRIORITY DIRECTIONS FOR IMPROVING CUSTOMS AND TARIFF REGULATION OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

З підписанням та ратифікацією Угоди про асоціацію між Україною та ЄС розпочався якісно новий етап євроінтеграції України. У 2022 р. Україна надіслала до ЄС заявку на членство і отримала статус кандидата на вступ в ЄС, а наприкінці 2023 р. було розпочато переговори щодо вступу. Це може розглядатися як черговий крок на шляху до набуття повноправного членства в ЄС. Відповідно до Стратегії національної безпеки України, яку було затверджено у 2015 р., Угода про асоціацію з ЄС

повинна стати орієнтиром для проведення системних широкомасштабних реформ щодо адаптації українського законодавства до норм і правил ЄС. Метою дослідження є узагальнення теоретичних засад дослідження митно-тарифного регулювання в умовах членства в СОТ і розробка практичних рекомендацій щодо його вдосконалення в Україні в контексті Асоціації з ЄС. У статті визначено основні інструменти митно-тарифного регулювання відповідно до правил СОТ. На основі гравітаційного моделювання проаналізовано динаміку зовнішньоторговельного обороту України та ЄС, що дозволило обґрунтувати значущість впливу набуття чинності Угоди про асоціацію з ЄС для збільшення обсягів експортно-імпортних операцій між торговельними партнерами. Досліджено пріоритетні напрямки вдосконалення митної політики України в умовах поглиблення співпраці з Європейським Союзом. Серед пріоритетів митно-тарифного регулювання, які будуть сприяти розвитку вітчизняного бізнесу і більшому залученню України до глобальних та регіональних ланцюгів доданої вартості, визначено налагодження взаємодії державного і приватного сектора щодо встановлення тарифів, активізація діалогу із митними службами торговельних партнерів задля виявлення корупційних практик у зовнішньоекономічному секторі, запровадження «єдиного вікна» на митниці, спрощення механізму митно-тарифного регулювання на основі норм і правил ЄС, а також використання досвіду країн Центральної та Східної Європи, вдосконалення УКТЗЕД України. Доцільним також є перегляд умов вступу до СОТ та Асоціації з ЄС, а також приведення норм якості продукції України до стандартів ЄС задля усунення нетарифних бар'єрів на шляху вітчизняних експортерів.

With the signing and ratification of the Association Agreement between Ukraine and the EU, a qualitatively new stage of Ukraine's European integration began. In 2022, Ukraine submitted an application for membership to the EU and received the status of a candidate for EU accession, and at the end of 2023, accession negotiations began. This can be considered as another step on the way to

full membership in the EU. According to the National Security Strategy of Ukraine, which was approved in 2015, the Association Agreement with the EU should become a reference point for carrying out systemic large-scale reforms regarding the adaptation of Ukrainian legislation to EU norms and rules. The purpose of the study is to generalize the theoretical foundations of the study of customs and tariff regulation in the conditions of membership in the WTO and to develop practical recommendations for its improvement in Ukraine in the context of the Association with the EU. The article defines the main tools of customs and tariff regulation in accordance with WTO rules. On the basis of gravity modeling, the dynamics of foreign trade turnover of Ukraine and the EU were analyzed, which made it possible to substantiate the significance of the effect of the entry into force of the Association Agreement with the EU for increasing the volume of export-import transactions between trading partners. The priority directions for improving the customs policy of Ukraine in the context of deepening cooperation with the European Union were studied. Among the priorities of customs and tariff regulation, which will contribute to the development of domestic business and greater involvement of Ukraine in global and regional chains of added value, the establishment of cooperation between the public and private sectors regarding the establishment of tariffs, the activation of dialogue with the customs services of trading partners in order to identify corrupt practices in the foreign economic sector have been determined, introduction of a "single window" at customs, simplification of the mechanism of customs and tariff regulation based on EU norms and rules, as well as the use of experience of Central and Eastern European countries, improvement of Ukraine's UCTZED. It is also expedient to revise the terms of entry into the WTO and the Association with the EU, as well as bring the quality standards of Ukrainian products to EU standards in order to eliminate non-tariff barriers on the way of domestic exporters.

Ключові слова: митно-тарифне регулювання, митний тариф, митна політика, ЄС, євроінтеграція, Угода про асоціацію між Україною та ЄС.

Keywords: customs tariff regulation, customs tariff, customs policy, EU, European integration, Association Agreement between Ukraine and the EU.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. На сучасному етапі розвитку ефективно митно-тарифне регулювання є основою розвитку вітчизняного бізнесу та інтеграції у глобальні ланцюги доданої вартості. Митно-тарифне регулювання України є складовою митної політики держави, і включає встановлення податків, зборів, процедур оформлення і контролю у процесі переміщення через кордон України товарів і послуг, а також заходи, спрямовані на боротьбу із порушеннями митних правил.

Приєднання до СОТ, призвело до лібералізації зовнішньої торгівлі України і стало першим кроком для вітчизняних виробників на шляху до інтеграції у глобальні ланцюги доданої вартості. В умовах євроінтеграції, яка поглибилась із підписанням Угоди про зону вільної торгівлі між Україною і ЄС, використання існуючих порівняльних переваг в окремих галузях для нарощування присутності на світових ринках залежить від ефективності митної політики. Тому особливого значення набуває впровадження в Україні світового досвіду митно-тарифного регулювання та визначення пріоритетів його вдосконалення в контексті членства України в СОТ і, більш того, Асоціації з ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам митної політики присвячено роботи багатьох українських вчених, зокрема В. Андрійчука [1], І. Базилюка [2], О. Буланого [3] І. Бураковського та В. Мовчан [4], В. Ващенко [5], О. Гребельника [6], В. Гейця [7], С. Гуцу [8], К. Новікової [9], В. Пархоменка [10], К. Плахотиної [11]. Однак вивчення зарубіжного досвіду, а також недостатнє висвітлення пріоритетів митно-тарифного регулювання в умовах євроінтеграції, актуалізують це дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є узагальнення теоретичних засад дослідження митно-тарифного регулювання в умовах членства в СОТ і розробка практичних рекомендацій щодо його вдосконалення в Україні в контексті Асоціації з ЄС.

Об'єктом дослідження є митно-тарифне регулювання в Україні, предметом – пріоритетні напрями розвитку застосування інструментів митно-тарифного регулювання в умовах євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження. З підписанням та ратифікацією Угоди про асоціацію між Україною та ЄС розпочався якісно новий етап євроінтеграції України. Це може розглядатися як черговий крок на шляху до набуття повноправного членства в ЄС. Відповідно до Стратегії національної безпеки України, яку було затверджено у 2015 р., Угода про асоціацію з ЄС повинна стати орієнтиром для проведення системних широкомасштабних реформ щодо адаптації українського законодавства до норм і правил ЄС.

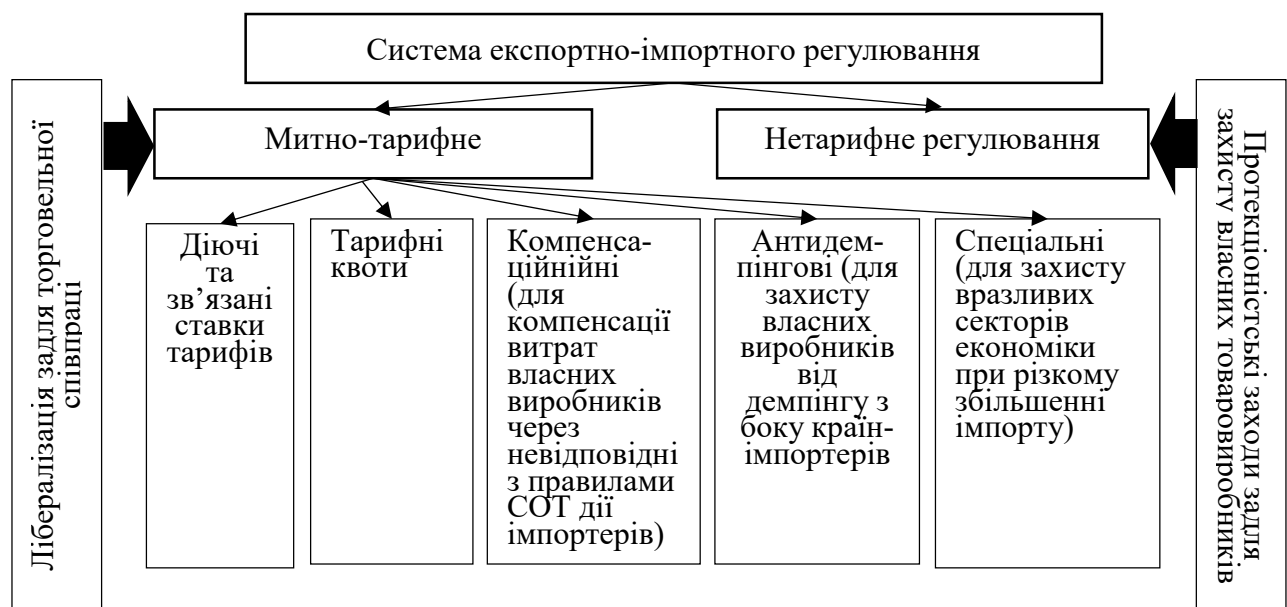

Рис 1. Система митно-тарифного регулювання відповідно до правил СОТ

Джерело: Систематизовано, узагальнено та згруповано за даними [1].

За допомогою митно-тарифного регулювання (рис. 1) Україна, як і будь-яка держава, регулює експортно-імпортні операції. Однак його інструменти залежать від масштабів економіки країни та її положення на світових ринках. Правові засади митно-тарифного регулювання в Україні

закріплено у Митному кодексі та Законі «Про митний тариф», а також інших подзаконних нормативно-правових актах.

Митний тариф – це систематизований перелік товарів, які підлягають обкладенню митом при їх перетині митного кордону країни, а також конкретна ставка мита, яка застосовується до певного товару під час його ввезення на митну територію України або вивезення за неї [6].

У Митному тарифі України передбачено використання 3 ставок мит:

– преференційні: застосовується до товарів, які походять із країн, між якими і Україною підписані угоди щодо преференційного торговельного режиму, зокрема зони вільної торгівлі;

– пільгові: застосовуються до членів СОТ та країн, які уклали з Україною, двосторонні договори щодо режиму найбільшого сприяння у торгівлі;

– повні: застосовуються до товарів, з країнами походження яких у України немає двосторонніх та багатосторонніх договорів та які не є членами СОТ.

Для оцінки ефективності співпраці між країнами у економічних дослідженнях широко використовується гравітаційна модель. З урахуванням якісної змінної «чинність Угоди про асоціацію між Україною та ЄС» рівняння гравітаційної моделі можна подати у такому вигляді:

$$\ln Trade = b_0 + b_1 \ln GDP_{EU} + b_2 \ln GDP_{UKR} + b_3 \ln D + b_4 EU \quad (1)$$

де Trade – товарообіг між ЕС та Україною;

GDP_{EU} та GDP_{UKR} – валовий внутрішній продукт ЕС та України;

D – чинник торговельних витрат, виражений у коливаннях цін на нафту;

EU – фіктивна змінна, яка відображає набуття чинності Асоціації між Україною та ЄС.

Для побудови моделі було використані доступні на сайті Державної служби статистики України дані щодо торговельного обороту України та ЄС,

а саме експорт і імпорт товарів у 2012-2021 рр., а дані Світового банку щодо ВВП України та ЄС. В якості чинника торговельних витрат було використано світові ціни на нафти, оскільки вони є важливим чинником формування вартості перевезень. Для визначення економічного ефекту від підписання Асоціації з ЄС у гравітаційне моделювання була введена фіктивна змінна, яка до 2015 р. дорівнює 0, а з 2016 р. – 1 (табл. 1).

Таблиця 1. Вихідні дані для побудови гравітаційної моделі

Рік	Trade	GDP _{EU}	GDP _{Ukr}	D	EU
2012	41317,40	14641507,9	182591,754	96,99	0
2013	41688,70	15294695,6	190498,811	61,51	0
2014	36790,80	15651155,8	133503,872	79,47	0
2015	27407,30	13553676,7	91030,9678	111,27	0
2016	29610,10	13888512,9	93355,8694	111,63	0
2017	37053,80	14765543,5	112090,505	108,56	0
2018	41897,20	15980992,3	130891,088	99,03	0
2019	44365,00	15693432,7	153883,048	52,35	0
2020	41063,60	15381174,4	156617,722	43,55	1
2021	55747,30	17315218,5	199765,86	54,25	1

Джерело: [8], [9].

В результаті було отримано рівняння гравітаційної моделі, яке описує динаміку зовнішньоторговельного обороту між Україною та ЄС у 2012-2021 рр. з коефіцієнтом апроксимації 0,88:

$$\ln Trade = -4,99 + 0,64 \ln GDP_{EU} + 0,27 \ln GDP_{UKR} - 0,026 \ln D + 0,26EU \quad (2)$$

Отже, збільшення ВВП ЄС на 1 дол. США призводить до зростання зовнішньоторговельного обороту між Україною та ЄС на 0,64 дол., а ВВП України на 1 дол. США – на 0,26 дол. США, збільшення цін на нафту призводить до зменшення зовнішньоторговельного обороту між ЄС та Україною на 0,027 дол. США. Гравітаційна модель підтверджує гіпотезу щодо наявності впливу набуття чинності Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. На 1 дол. США зовнішньоторговельного обороту між Україною та ЄС Угода збільшує зовнішньоторговельний оборот на 0,194 дол. США.

Вплив Угоди про застосування поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі на зовнішньоторговельний оборот країн базується на скороченні тарифів між Україною та ЄС, а також нормах щодо гармонізації українського законодавства, нормативів, стандартів та технологічних методів з нормативно-правовою базою ЄС), тобто зменшенні як тарифних, так і нетарифних бар'єрів у торгівлі.

Проте історично саме митно-тарифне регулювання (встановлення імпорتنих та експортних тарифів) надається ключове значення СОТ та створеними під її егідою регіональних торговельних угод, до яких належить і ЄС. Проте безконтрольне зниження чи підвищення може призвести до надлишку імпорتنих товарів на внутрішньому ринку або економічної ізоляції країни [11]. Тому митно-тарифна політика повинна завжди бути виваженою.

Митно-тарифне регулювання розвинених країн відповідає нормам і правилам СОТ. Задля заохочення притоку капіталу оподатковується тільки імпорт, а експортні мита є для них забороненими після Найробської міністерської конференції СОТ. У процесі розвитку власної промисловості ці країни вони встановлювали більш високі тарифи на імпорт готової продукції, ніж її комплектуючих та матеріалів. Наприклад, в Індонезії, якщо експортер надає план експорту із вказанням використання імпорتنих матеріалів, і банківських гарантій, то імпортер звільняється від сплати мита, яке сплачує експортер у тому випадку, якщо не вивезе 85% продукції у встановлені терміни. Ставки імпортного мита на продукцію з високою та низькою доданою вартістю більше в декілька разів: в Японії рівень митного обкладення готової продукції більший за рівень ставок на імпорт сировини у 10,8 разів, в ЄС – у 7,7, у США – у 7,1, у Чехії – 4,5, у Польщі – 2,8, у Тунісі – 1,5. Чим меншою є тарифна ескалація, тим зазвичай нижчим є рівень розвитку країни [9]. Також більшість розвинених країн активно застосовують тарифне квотування та методи

нетарифного регулювання. Митно-тарифна політика країн Центральної та Східної Європи на шляху інтеграції і вступу до ЄС мала такі спільні риси, як:

- жорстка позиція на перемовинах щодо вступу до СОТ, яка забезпечила встановлення прийняттого рівня митних ставок, що забезпечують власні національні інтереси;
- режим найбільшого сприяння розвитку сільського господарства та закріплення можливостей використання його захисту в межах СОТ;
- застосування протекціоністських заходів на етапі стрімкого зростання економіки із поступовим подальшим зниженням митних ставок;
- використання тарифних квот та спеціального механізму захисту.

Проте вище перелічені можливості є втраченими для України, оскільки вона вже є членом СОТ і Асоціації з ЄС, відповідно до яких взяла на себе перелік зобов'язань щодо більшого рівня лібералізації власного митно-тарифного регулювання. Тому Уряд країни вимушений діяти в межах цих зобов'язань.

Частина 5 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС «Торгівля та торговельні питання» передбачає зменшення або елімінацію ставок мита протягом 3-10-річного перехідного періоду за 97% тарифних ліній. Лібералізація митно-тарифного регулювання в цілому в межах Угоди про асоціацію з ЄС є асиметричною на користь України (табл. 2).

Таблиця 2. Середньоарифметичні ставки імпортного мита України та ЄС до та після набуття чинності Угоди про асоціацію

Товарна група	Середньоарифметичні ставки імпортного мита, %					
	Базова ставка		З моменту набуття чинності Угоди		По закінченні перехідного періоду	
	Україна	ЄС	Україна	ЄС	Україна	ЄС
Продовольчі товари	9,2	19,8	6,8	0,6	1,4	0,2
Непродовольчі товари	3,7	3,9	1,1	0,5	0,0	0,0
За всіма товарами	5,0	7,6	2,4	0,5	0,3	0,1

Джерело: [14].

Проте аналіз тарифних індексів обмеження торгівлі, здійснений В. Андрійчуком [1], доводить, що тарифна лібералізація митно-тарифного

регулювання в контексті Угоди про асоціацію є асиметричним на користь ЄС. Тарифний індекс обмеження торгівлі відповідно до базових ставок становив для ЄС – 4,71% і для України – 4,01%, а по закінченні перехідного періоду буде ставити 3,48% та 0,46% відповідно. Зокрема виробництво продовольчих товарів буде у 4,4 рази більше захищеною в ЄС, ніж в Україні, що обумовлено встановленням ЄС розгалуженої системи тарифних квот щодо українського експорту на відміну від України.

Також укладення Угоди про асоціацію з ЄС значно зменшило обсяг «тарифних вод» – різниці між зв'язаними та діючими тарифами, яка забезпечує простір для застосування митно-тарифного регулювання у разі виникнення кризових явищ у національній економіці. У розвинених країнах середній рівень зв'язаних тарифів складає 4,7%, реальний рівень – 2,0%, країн Східної Азії – 14,6 і 4,2%, країн Близького Сходу і Північної Африки – 17,0 і 7,5%. Рівень зв'язаного тарифу України наразі складає 5,8%, діючого – 4,5%, тобто менший тільки у 1,3, тобто наразі простір для здійснення митно-тарифного регулювання в Україні є на одному рівні з країнами Тропічної Африки (21,8% та 16,9%) [10]. Проте на відміну від країн Тропічної Африки зв'язані тарифні ставки України встановлені практично на одному рівні з розвиненими країнами, хоч рівень розвитку її національної економіки та добробуту населення відстає у десятки разів.

Відповідно до Угоди про зону вільної торгівлі з ЄС українські товари не підлягають використанню практики зростання тарифних ставок із збільшенням доданої вартості. Як було зазначено вище, ставки мита на сировину та готову продукцію розрізняється в ЄС у 7,7 разів, а в Україні – тільки у 3,2 рази. Після набуття чинності Угодою поступово ця диспропорція щодо непродовольчих товарів буде зовсім елімінована. Проте слід зазначити, що ринок ЄС регулюється також використанням цілої низки нетарифних методів, що перешкоджає українському експорту. За даними Світового банку, індекс обмеження торгівлі ЄС складає 5,6%: для продовольчої

продукції – 33,6%, для непродовольчої – 3,4% [9]. Відтак, здатність використання Україною можливостей Угоди про асоціацію залежить не тільки від митно-тарифної лібералізації, але і від здійснення реформ, щодо приведення у відповідність норм і стандартів якості продукції до рівня ЄС для зняття нетарифних бар'єрів у експорті на ринок ЄС.

У митно-тарифному регулюванні актуальним для України в контексті Асоціації з ЄС є досвід країн ЄС, зокрема Польщі. Аналогічно до цих країн Україні потрібно використовувати інструменти митно-тарифного регулювання, які не тільки не суперечать принципам СОТ та ЄС, але й здатні захистити вразливі сектори національної економіки (машинобудування, АПК, харчова промисловість), що обумовлює необхідність перегляду домовленостей з ЄС і подальше впровадження системи запобігання ризиків у експортно-імпортних операціях та митним правопорушенням.

Також Україні потрібно переглянути свою товарну номенклатуру, яка є більш розгалуженою, ніж у розвинених країн світу, що створює можливості для зловживань зовнішньоекономічних суб'єктів шляхом декларування товарів за кодом іншої групи з метою сплати менших сум платежів. На цій основі повинен бути здійснений перехід на європейську гармонізовану систему опису і кодування товарів, як передбачено Угодою про асоціацію з ЄС. Зокрема корисним для України є використання досвіду Японії щодо скорочення товарної номенклатури для зменшення корупційних практик на митниці.

Ефективна гармонізація митного законодавства України пов'язана із перетворенням митниці на регулюючий, а не фіскальний орган. У розвинених країнах світу надходження від оподаткування імпорту складають приблизно 0,3% [9], що пов'язано з пріоритетністю саме регулюючої функції митних органів.

Ставки імпортного мита на сировину та готову продукцію у середньому різняться у 3,5 рази, що цілком відповідає країнам Центральної

та Східної Європи. Основним недоліком сучасної системи державного управління експортно-імпортними операціями в Україні обумовлений розглядом митно-тарифного регулювання в якості інструмента для підвищення цін на імпортовані товари, тобто захисту національних виробників шляхом надання пріоритету фіскальній функції митних органів. О.П. Гребельник підміняє поняття розвитку системи управління експортно-імпортними операціями поняттям «митної політики», яка включає тільки встановлення певного рівня тарифних ставок на імпорт [4]. Проте основною метою митно-тарифного регулювання є покращення конкурентних переваг країни та розвиток національної промисловості.

Серед пріоритетів митно-тарифного регулювання можна виділити:

1) налагодження взаємодії державного і приватного сектора задля встановлення тарифів в межах зв'язаного рівня, які сприяють розвитку вразливих секторів національної економіки України;

2) активізацію діалогу із митними службами торговельних партнерів України задля виявлення корупційних схем у зовнішньоекономічному секторі і запровадження заходів щодо їх елімінації;

3) подальше впровадження і вдосконалення системи «єдиного вікна» задля економії часу при розмитненні товарів шляхом електронного декларування і інформаційного забезпечення зовнішньоекономічних суб'єктів, а також надати їм можливість використання електронного доступу для оформлення експортно-імпортних операцій. Електронне декларування передбачає митний контроль та оформлення товарів шляхом подання електронної митної декларації і супровідних документів у автоматизовану систему обліку експортно-імпортних операцій.

4) встановлення єдиних митних ставок за групами товарів, за якими було зафіксовано зловживання зовнішньоекономічних суб'єктів та митних інспекторів;

- 5) спрощення механізму митно-тарифного регулювання на основі норм і правил ЄС із використанням досвіду країн Центральної та Східної Європи;
- 6) скорочення переліку пільг із митних платежів, які надаються деяким зовнішньоекономічним суб'єктам;
- 7) вдосконалення УКТЗЕД та ефективності класифікації імпортованих та експортованих товарів;
- 8) перегляд власне тарифних ставок на основі аналізу експортно-імпортних операцій у 2014-2021 рр.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Вступ до СОТ та ратифікація Асоціації з ЄС обумовили лібералізацію митно-тарифного регулювання України, що є основою розвитку вітчизняної економіки. Проте Угода про асоціацію з ЄС передбачає асиметрію рівня торговельного захисту на користь ЄС. Передбачена Угодою митно-тарифна лібералізація зводить до мінімуму можливість захисту національних інтересів із використанням «тарифних вод». Для зменшення асиметричності у торгових потоках з ЄС та досягнення максимального результату від застосування поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі з ЄС Україні потрібно засвоїти досвід країн Центральної Європи, зокрема Польщі. Уряд України повинен підтримувати курс на євроінтеграції і поступово виконувати свої зобов'язання щодо зниження тарифних та нетарифних бар'єрів. Проте складність економічного та політичного становища держави обумовлює обмеженість можливостей для забезпечення конкурентоспроможності національного виробництва на світових ринках. З огляду на це, доцільним є перегляд домовленостей з ЄС та СОТ з метою захисту вразливих галузей економіки України (машинобудування, АПК, харчової промисловості), зокрема за допомогою збільшення рівня зв'язаних митних тарифів у системі СОТ та встановлення тарифних квот для членів СОТ та ЄС, а також приведення норм і стандартів якості продукції в Україні до рівня ЄС задля усунення нетарифних бар'єрів у торгівлі.

Література

1. Андрійчук В.Г., Іванов Є.І. Вплив угоди про асоціацію між Україною та ЄС на митно-тарифне регулювання і зовнішньоторговельний режим сторін. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2014. №3. С. 4-15.
2. Буланій О.О. Світовий досвід сучасного митно-тарифного регулювання та застосування його в Україні. Актуальні проблеми економіки. 2013. №9. С. 7-14.
3. Економічна складова Угоди про Асоціації між Україною та ЄС: наслідки для бізнесу, населення та державного управління / під. ред. І. Бураковського та В. Мовчан // Інститут економічних досліджень і політичних консультацій. – К., 2014. – 140 с.
4. Гребельник О.П. Митна справа: підручник. 3-тє видання. К.: ЦУЛ, 2010. – 472 с.
5. Новікова К.І. Світовий досвід митно-тарифного регулювання та можливості його застосування. URL: http://www.rusnauka.com/3_SND_2010/Economics/57999.doc.htm
6. Плахотина К.Є. Митно-тарифне регулювання в умовах лібералізації торгівлі. Економічний часопис-XXI. 2015. №5-6. С. 44-45. URL: <http://soskin.info/ea/2012/5-6/201217.html>
7. Теорія і практика зовнішньої торгівлі : навчальний посібник / Л. І. Григорова-Беренда, М. В. Шуба. – 2-ге вид., випр., перероб. і доп. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. – 136 с.
8. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>
9. Офіційний сайт Світового банку [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://data.worldbank.org>
10. Офіційний сайт Світової організації торгівлі. URL: <http://wto.org>

References

1. Andriychuk, V.H. and Ivanov, Ye.I. (2014), “The impact of the association agreement between Ukraine and the EU on customs and tariff

regulation and the foreign trade regime of the parties”, *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*, vol. 3, pp. 4-15.

2. Bulanyj, O.O. (2013), “World experience of modern customs and tariff regulation and its application in Ukraine”, *Aktual'ni problemy ekonomiky*, vol. 9, pp. 7-14.

3. Burakovs'kiy, I. and Movchan, V. (2014), *Ekonomichna skladova Uhody pro Asotsiatsii mizh Ukrainoiu ta YeS: naslidky dlia biznesu, naseleння ta derzhavnoho upravlinnia* [The economic component of the Association Agreement between Ukraine and the EU: consequences for business, population and public administration], Instytut ekonomichnykh doslidzhen' i politychnykh konsul'tatsij, Kyiv, Ukraine.

4. Hrebел'nyk, O.P. (2010), *Mytna sprava* [Customs affairs], TsUL, Kyiv, Ukraine.

5. Novikova, K.I. (2010), “World experience of customs and tariff regulation and possibilities of its enforcement”, available at: http://www.rusnauka.com/3_SND_2010/Economics/57999.doc.htm (Accessed 25 Feb 2024).

6. Plakhotyna, K.Ye. (2015), “Customs and tariff regulation in conditions of trade liberalization”, *Ekonomichnyj chasopys-XXI*, vol. 5-6, pp. 44-45, available at: <http://soskin.info/ea/2012/5-6/201217.html> (Accessed 25 Feb 2024).

7. Hryhorova-Berenda, L.I. and Shuba, M.V. (2023), *Teoriia i praktyka zovnishn'oi torhivli* [Theory and practice of foreign trade], KhNU imeni V.N. Karazina, Kharkiv, Ukraine.

8. State Statistics Service of Ukraine (2024), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 25 Feb 2024).

9. World Bank (2024), available at: <http://data.worldbank.org> (Accessed 25 Feb 2024).

10. WTO (2024), available at: <http://wto.org> (Accessed 25 Feb 2024).

Стаття надійшла до редакції 12.03.2024 р.